

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Т.І.Литвиненко, асистент

Миколаївський державний аграрний університет

У статті розглянуто проблеми реформування і розвитку системи кредитування як фінансового інструменту ринку. В роботі викладено результати досліджень, включаючи специфіку кредитної системи, обсяги банківського кредитування галузі і необхідність її в сільськогосподарському господарстві в цілому по Україні.

В статье рассмотрены проблемы реформирования и развития системы кредитования как финансового инструмента рынка. В работе изложены результаты исследований, включая специфику кредитной системы, объемы банковского кредитования области и необходимость ее в сельскохозяйственном хозяйстве в целом по Украине.

Оскільки Україна здавна вважалася переважно аграрною країною, то генезис розвитку системи кредитування в основному пов'язується з селом та землею як основою добробуту держави та її громадян. Тому кредитування сільськогосподарського виробництва об'єктивно потребує особливого державного регулювання та фінансової підтримки.

Функціонування і розвиток сільського господарства, як стратегічної галузі національної економіки України, значною мірою залежить від її кредитного забезпечення. Причому, саме сільське господарство, в силу своєї специфіки, особливо потребує врахування об'єктивних вимог галузі і належної організації її кредитного обслуговування. Специфіка сільськогосподарського виробництва обумовлена сезонністю використання в цій галузі виробничих і фінансових ресурсів та грошових надходжень, відносно повільним оборотом капіталу, що впливає на зниження її доходності. Природно, що ця галузь є менш привабливою, ніж інші сфери народного господарства.

Дослідженню багатоаспектних питань становлення й розвитку

кредитної системи в аграрному секторі економіки присвячено праці Берлача А.І., Фещенко Н.М., М.Я. Дем'яненка, Сомика С., Сала І. та багатьох інших. Між тим реформування системи кредитування все ще не відіграє належної ролі у фінансуванні аграрного виробництва, тому актуальними залишаються дослідження проблем його розвитку та розробка науково-обґрунтованих пропозицій щодо поліпшення забезпечення виробників сільськогосподарської продукції кредитними ресурсами.

Існує низка внутрішніх та зовнішніх чинників, що впливають на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств, а, отже, — на їх можливість повертати кредити. До внутрішньогосподарських чинників можна віднести наступні: відсутність реальної реструктуризації підприємства, рівень менеджменту на підприємстві, намагання працевлаштувати всіх колишніх членів КСП без врахування виробничих витрат і продуктивності праці, утримання соціальної сфери, відсутність маркетингової стратегії, орієнтація на обсяги виробництва, а не на прибуток, відсутність мотивації підвищувати ефективність виробництва у найманих працівників підприємства.

До зовнішніх чинників слід віднести відсутність конкурентного середовища при придбанні ресурсів і реалізації продукції, мораторій на банкрутство сільськогосподарських підприємств, високі процентні ставки за кредит, несприятливі умови експорту сільськогосподарської продукції і імпорту ресурсів для села, втручання органів місцевої влади у виробничо-фінансову діяльність підприємств. В цьому плані цікавим і корисним може бути вивчення особливостей становлення та розвитку традиційних і нових форм та механізмів кредитування.

Щодо обсягів банківського кредитування галузі, є дані Міністерства аграрної політики, які відображають стан кредитного забезпечення наростаючим підсумком (табл. 1).

Аналізуючи дані показники, можна сказати, що протягом останнього періоду з 2000 по 2004 рр. сільськогосподарськими підприємствами було одержано 26200 млн. грн. кредитів комерційних банків, у тому числі 22900 млн. грн. (87,4%) корот-

кострокових та всього 3300 млн. грн. (12,6%) довгострокових кредитів. Значною мірою зазначені позитивні зрушення в обсягах та умовах банківського кредитування зумовлені політикою держави, спрямованої на підтримку розвитку кредитного забезпечення аграрного сектора. Одним із інструментів державної підтримки стала впроваджена з 2000 року цільова програма часткової компенсації з державного бюджету сільськогосподарським та іншим підприємствам АПК відсоткової ставки за кредитами комерційних банків. За досліджуваний період сільськогосподарськими підприємствами було одержано 10104 млн. грн. кредитних коштів на умовах часткової компенсації відсоткової ставки, тобто у середньому 38,6% від загального обсягу банківських кредитів.

Таблиця 1

Динаміка кредитування сільськогосподарських підприємств у 2000-2004 роках

Показники	2000р.		2001р.		2002р.		2003р.		2004р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Одержано кредитів сільськогосподарськими підприємствами - усього	1900	100	4400	100,0	5600	100,0	6800	100,0	7500	100,0
У тому числі:										
короткострокових	1830	96,3	4280	97,3	5290	94,5	5700	83,8	5800	77,3
довгострокових	70	3,7	120	2,7	310	5,5	1100	16,2	1700	22,7
Одержано кредитів на умовах здешевлення кредитної ставки	455	23,9	1822	41,4	1773	31,7	2847	41,9	3207	42,8
Темпи зростання обсягів кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам, % до попереднього року	X		232		127		121		110	

Проте, незважаючи на позитивні тенденції, забезпечення сільськогосподарських товаровиробників кредитами комерційних банків не відповідає потребам економічного зростання галузі. Питома вага кредитних ресурсів, спрямованих комерційними банками в сільське господарство, становила у 2004 році 2,6% від валового внутрішнього продукту країни, тоді як частка продукції сільського

Вісник аграрної науки Причорномор'я,
Випуск 2, 2006

господарства у структурі ВВП — близько 25%. Очевидним є те, що розв'язати проблему впровадженням лише механізму кредитної субсидії буде неможливим. Крім того, зниження щорічних темпів приросту банківських кредитних вкладень у сільське господарство з 232% у 2001 році до 110% у 2004р. свідчить про те, що потенціал цієї державної програми щодо підвищення доступності кредитів сільськогосподарським товаровиробникам і нарощування їх обсягів вичерпується. З огляду на це, нагальним є використання нових інструментів і заходів держави щодо стимулювання кредитної активності комерційних банків у сільському господарстві.

На жаль, банки часто прагнуть не тільки покрити свої ризики в АПК кредитною ставкою, а й встановлюють її на вищому рівні, ніж для підприємств інших секторів економіки. Кредитна ставка в АПК у 2001 році становила 33%, а в цілому в економіці країни — 27%, у 2002 році — 25,8% і 19% відповідно, у 2003 році — 20,8% і 18% відповідно. Тобто, аграрний сектор знаходиться в защемленому стані. Станом на 1 жовтня 2004 року вітчизняним аграріям було видано кредитів на суму 6,5 млрд. грн., з яких 2,8 млрд. грн. отримано на пільгових умовах. Відсоткові ставки варіювались від 10,5% до 26%, середній же їх розмір за кредитами становив 18%. При цьому кожному третю кредитну гривню надавав банк “Аваль”. За вказаний період 2004 року кредитними коштами скористалися 75 тис. підприємств АПК.

Існує думка, що вирішити проблему кредитування села зможуть окремі кредитні спілки, процес відродження яких триває в Україні вже понад 10 років. Справді, за даними звітності, поданої кредитними спілками до Держфінпослуг, в Україні існує понад 500 кредитних спілок, і ці організації успішно розвиваються. Вони об'єднують майже 500 тисяч громадян, мають сукупні активи 833 млн. грн., з яких близько 61% складають надані кредити. Кредитна спілка — це громадська організація, головною метою якої є фінансовий та соціальний захист її учасників через залучення їхніх особистих заощаджень для взаємного кредитування.

Отже, реформування системи кредитування в аграрному секторі економіки повинно стати одним із ключових напрямів розвитку системи державної фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників:

- стимулювання банківських та небанківських фінансових установ (зокрема, кредитних спілок, системи кредитної кооперації);
- концентрація і збільшення обсягів бюджетної і небюджетної фінансової підтримки сільських господарств;
- збільшення обсягів фінансування і кредитування, що дасть можливість фінансово підтримати стан сільськогосподарських товаровиробників;
- зниження рівня відсоткової ставки сільськогосподарським товаровиробникам, що приведе до залучення більшої кількості підприємців;
- збільшення обсягів використання довгострокових кредитів в сільське господарство;
- використання можливостей фінансового лізингу як гнучкої технології та водночас конструктивний спосіб ведення підприємницької діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берлач А.І., Фещенко Н.М.. Система кредитування сільськогосподарських виробників// Фінанси України. – 2004. – №3.
2. І. Сало. Фінансово-кредитна система України та перспективи її розвитку.- К.: Наук.думка, 1995.-176с.
3. А.В.Сомик. Банківське кредитування сільськогосподарських товаровиробників: сучасний стан і проблеми розвитку// Економіка АПК. – 2005. – №9.